

Szőke Ágnes helyesen rekeszti ki a címszavak közül a földrajzi neveket, valamint a történelmi személyiségek neveit, ám e döntést tulajdonképpen csak a helyszűke indokolhatja. Az ugyanis, hogy az adott görög, latin eredetű szó magyarázatot igényel-e vagy sem, a szótárnak nem, vagy nem következetes kiválgatási elve. A címszavak között ugyanis tekintélyes mennyiségű közismert szó is akad: *acél, ecet, elefánt, forint, gesztenye, gipsz, gitár, bártya* stb. Előnyösebb lett volna ilyen esetben fő kiválasztási szempontként az etimológiai elvet feltüntetni, ami a szerző interpretációs felfogásával messzemenően összhangban is van.

A szótár értékes vonása, hogy etimológiai magyarázattal bevezetve értelmezi a leggyakoribb történelmi és kulturális reáliákat is, például: „*Ecce homo* — (...) 'Íme, az ember' — a bibliából vett idézet, Pilátus mondja Jézusra mutatva ● 1. *műv* Munkácsy Mihály képének címe, 2. *irod* Szabó Dezső novellájának címe”; lásd még: *Georgikon, Helikon, Psalmus Hungaricus, Ratio Educationis* stb. Mindez ékesen bizonyítja, hogy a jelentés megismerése egyúttal becses művelődési tartalom megismerése is.

Némiképp növelné a szócikkek mennyiségét, mégis hasznos volna, ha az *atavizmus, dukát* és más, ebben az alakjában gyakoribb szavak önálló címszavá válnának. A jelenlegi elrendezésben — az *atavus, ducatus* szócikkek belsejében — ugyanis nehéz rájuk találni.

A címszavak nyomdatechnikai kiemelése, a szócikkek elhelyezése megkönnyíti a szótár forgatását. A latin eredetű műszavaknál szögletes zárójelben fellelhető a helyes kiejtés. A görög szavak esetében a szerző feltünteti az eredeti görög szót a maga jelentésével (pl. „*logosz* — *lóyoq* = szó, beszéd; értelem; arány . . .”). A görög betűk használata némi nehézséget okoz a tanulóknak még akkor is, ha a 7. oldalon megtalálható „A görög írás és kiejtés”. Mindazonáltal szimpatikus és hasznos az szerzői törekvés, miszerint elvárja a görög ábécé felismerési készségét az olvasótól. Mindenesetre mellette szól, hogy a szaktudományok használják e jeleket, itt tehát egyfajta megerősítésről lehet szó.

A szótári közlés lényegi mozzanata a jelentésfeltárás, mely jól kivehetően történeti-etimológiai és aktuális. (mai) részre tagolódik. A fent említett *logosz*-nál például az idézett rész az etimológikum, míg a ● jel után álló „*fil* értelem” a mai szaktudományi jelentéssel azonos. Az etimológiai elv — mint említettem — kiemelt szerephez jut a szótárban. Erre utal, hogy a címszavak között sok közismert, ám eredetében görög vagy latin szót látunk viszont. Érthető: e szavaknál az eredet ténye és milyensége hordozza számunkra a névotomot. Találósan mutatják mindezt a hónapok nevei, pl.: „*július* — Iulius (mensis) = C. Iulius Caesarról elnevezett hónap ● a 12 hónapos naptári év hatodik hónapja”. A nyelvi érdeklődésű és az idegen nyelv-

veket tanulók számára azonban az ilyen információ is becses lehet, mert rávilágít bizonyos szavak közös eredetére, nyelvfejlődési és kultúr-történeti tendenciákra, lásd *gitár* — *citera, alamizsna* — *elemözsia, erekiye* — *relikvia, gesztenye* — (orosz) *kaumau* stb.

Nagy erénye a szótárnak, hogy a szóképzési adatolásban kiválóan alkalmazza a szükséges és elégséges elvét. Külön címszóként szerepelnek a leggyakoribb latin-görög előképzők és utótagok (*ad-, ex-, poszt-, pre-, pro-; -ia, -iánus, -id, -in, -oid* stb.). A magyar képzőkkel továbbképzett alakok közül „általában csak egy igét és egy főnevet ad meg a szótár, hiszen valószínű, hogy ezeknek további magyar képzőkkel töltött alakjai már nem okoznak értelmezési nehézséget a szótár használóinak”. (6. o.)

Nem kis feladat eldönteni, hogy a többjelentésű szavak mely jelentései közlendők a szótárban, 'habár e kérdésben alapjában véve a tankönyvi előfordulások adnak fogódzót. Némi rugalmassággal azonban közölhetők olyan jelentések is, amelyek expressis verbis ugyan nem fordulnak elő a tankönyvekben, a tananyagban viszont előfordul(hat)nak, illetve szervesen követhetnek a megadott jelentésből. Az *ellipszis* műszónál például ez áll: „... elhagyás, kihagyás . . . ● *mat* azon pontok halmaza a síkban, melyeknek két adott ponttól mért távolságainak összege állandó”. Az eredeti jelentésből könnyűszerrel levezethető lett volna a szó nyelvtanilag stilisztikai értelme is: 'valamely szó, mondatrész elhagyása; kihagyásos szerkezet'.

A szerző gondosan ügyel arra, hogy a szómagyarázatok nyelvezete közérthető legyen. A definíciókban csak elvtelve találni további értelmezésre szoruló szavakat.

Összességében elmondható, hogy Szőke Ágnes értékes, mással nem pótolható segédkönyvével az ifjú olvasó hatékony eszközt vesz a kezébe. *Tankönyvikadó, Bp. 1988., 239. l.*

DR. LENDVAI ENDRE

OROSZ NYELVI FELADATGYŰJTEMÉNY

Szerkesztette: Dr. Pogány Béla

A debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem metodikus docense a közelmúltban igen hasznos és ötletes kiadványt gyűjtött össze a középiskolai orosz szakos tanároknak és tanítványaiknak.

Bevezetőjében ezt írja a szerkesztő:

„A felvételi vizsga nagy esemény és erőpróba mindenki számára. Az írásbeli dolgozatok eredményes megírása már fél siker. Minden gyakorló tanár igyekszik összegyűjteni különböző feladatokat, tesztekert annak érdekében, hogy diákjai jól szerepelhessenek a felvételi vizsgán. Sokszor igyekeznek hozzájutni a már „lefutott” érettségi és felvételi tesztekhez, hogy tanítványaikkal megcsináltassák. Az érettségire és a felvételi vizsgára való eredményes felkészülést

kívánjuk elősegíteni ezzel a feladatgyűjteménnyel is."

Az utóbbi évek társadalmi és oktatási körülményei kevésbé járultak hozzá az orosz nyelv sikeres és eredményes tanításához. Egyik ilyen visszatartó erő évek óta a gyakorlószalagok, gyakorlókazetták, feladatgyűjtemények hiánya. Más tantárgyakból (pl. biológiából, fizikából, matematikából) tanítványaink kedvükre elmélyülhetnek a választott „szakma” rejtelmeiben. A gyakorlókönyvek nagymértékben elősegítik a bevésést, további érdeklődésre, búvárkodásra ösztönöznek.

Jelen szöveggyűjtemény tehát újdonság és segítségnyújtás, mivel — egy időre — felmenti a gyakorló tanárt a „gyűjtögetéstől”. Tartalmazza a) a különböző OKTV-teszteket az 1985/86-os tanévtől (1987/88. tanévi I—II. forduló első, második és harmadik kategóriája,

az 1986/87. tanévi I. forduló második kategóriája,

az 1985/86. tanévi I. forduló második és harmadik kategóriája és a II. forduló első és második kategóriája feladatlapjait), valamint b) az egyetemi orosz írásbeli felvételi feladatok 1988., 1987. és 1986. évi anyagát (fordítások oroszról magyarra, fordítások magyarról oroszra és feladatlapok, két variánsban).

Ezen recenzió célja az, hogy figyelmet keltsen

a feladatgyűjtemény iránt, s használatára ösztönöz.

A tartalmi elemzés ezúttal nem dolgozunk, ám mégis meg kell jegyeznünk, hogy a nyelvtanítás középiskolai tantervi célkitűzéseitől és a tankönyvek anyagától eltérően a feladatlapokban meglehetősen kevés a kommunikatív, túlnyomóan sok a nyelvtani és a lexikai (prekommunikatív) feladat.

Többségük — főleg a szakközépiskolai tesztanyag — általános iskolai követelményszintet ellenőriz! Kívánatos, hogy mind az OKTV-n, mind pedig a felvételi vizsgalapon legalább egyharmad rész (írásbeli) kommunikációs feladatot kérjünk számon.

A feladatgyűjtemény azonban jelenlegi mi voltában is hézagpótló. Ajánlanánk tehát minden orosz szakos középiskolai (gimnáziumi és szakközépiskolai) tanár kezébe! Sajnálatos, hogy jelenleg csak a „kivételezettek” juthatnak hozzá, mivel mindössze 150 példányban adta ki a KLTE.

Szeretnénk, hogy mielőbb és minél nagyobb példányszámban a Tankönyvkiadó gondozásában is megjelenjen!

KLTE, Debrecen, 1988. 145. l.

HORVÁTH GÁBORNÉ DR.